

vanju mrliča na Slovenskem). Junaška epika in balada se razlikujeta tudi po geografski razširjenosti: v zahodni in srednji Evropi, kjer so med kmečkim prebivalstvom zelo priljubljene balade, je epska poezija redka ali pa celo samo znanost ugotavlja njene sledove v ljudskem izročilu; nasprotno gojijo junaško epiko narodi na Balkanu; v baladah skandinavskih narodov so se elementi epske poezije preoblikovali v duhu viteštva, medtem ko sta se pri Špancih ohranili obe pesemski zvrsti druga ob drugi (str. 235-242).

Končno si avtor zastavi še vprašanje, kje in kdaj se je balada razvila. Glede na to, da je balada kot tip najizraziteje izoblikovana v Franciji, je avtor prepričan, da nam je tam iskati izvor balade, in da je od tam prodrla k drugim narodom (str. 263-265, 271). Širila pa da se je po koncentričnih krogih, tako da so jo najprej spoznali francoski sosedje, potem oddaljenejši narodi (str. 273). Glede časa nastanka je bilo doslej že več ugibanj, pa se raziskovalci niso mogli zediniti. Avtor navaja nekatere domneve, nato pa pove še svoje mnenje, po katerem se balada pred 14. stol. ni mogla razviti, vsaj ne na široko. Svojo misel opira na najzgodnejše zapise, ki jih podaja na posebni preglednici (str. 277). Na kaj vse je bil pozoren, kaže opomba, da značilna baladna rečenica »she sat in her window sewing«, ki opisuje tip grajske gospe, sedeče v prizidku gotskega okna s šivanjem v rokah (prim. slov. »Margareta lepo poje /lepo poje *drobno šije*« ali »Grajski gospod *v lini stoji*«) ni mogla postati značilno baladno izrazno sredstvo že v 13. stol., saj se je takrat začela gotika šele širiti po Evropi. Ker je treba upoštevati gospodarske spremembe, ki so odločilno vplivale na življenje kmečkega prebivalstva Evrope v 13. stol., sklepa avtor, da nam je iskati nastanek balade, katere nosilec je bil prav kmečki stan, najbolj zgodaj nekje na prelomu 13. i 14. stol.

Knjigo zaključuje zelo obsežen seznam literature, ki ne pomeni samo virov, na katere se je avtor opiral oziroma skliceval, ampak je hkrati bibliografija najvažnejših del s področja raziskovanja ljudske poezije.

Zmaga Kumer

SEBASTIANO LO NIGRO, LA CANZONE DELLA „FANCIULLA GUERRIERA“ NELLA POESIA EUROPEA. Estratto dal „SICULORUM GYMNASIUM“. N. S., a. XIX, n. 1. Università di Catania, Facoltà di Lettere e Filosofia, Catania 1966, 51 str.

U ovoj se studiji talijanski književni folklorist Sebastiano Lo Nigro pozabavio narodnom romancom koju je nazvao „Djevojka ratnik“. Ta romanca iznosi u raznim svojim inačicama kako djevojka preobučena u muškarca-ratnika vojuje skupa sa svojim drugovima ratnicima a da je oni za vrijeme tog vojevanja ne prepoznaju.

Lo Nigro, budući da je ta romanca raširena ne samo među jednim dijelom Talijana nego i među drugim evropskim narodima, određuje područje koje je obuhvatila pa utvrđuje da na osnovi do sada poznatih zapisa ide od Portugala do Balkanskog poluotoka te da obuhvaća Kastilju i Kataloniju u Španjolskoj, južnu Francusku, sjevernu i srednju Italiju te Dalmaciju i Srbiju. Osim toga Lo Nigro ističe da su selidbe nekih skupina evropskih naroda tu romanču odnijele sa sobom i dalje od evropskog područja kao, npr., u Brazil i na Azorske otoke, nekadašnje portugalske kolonije, te u Maroko, španjolsku koloniju, ili u krajeve koji su bili pod utjecajem španjolske kulture u povodu pomicanja velikog broja pojedinaca, kakvo je bilo i ono na izmaku XV stoljeća kad su s Iberijskog poluotoka bili protjerani Hebrejci.

Ali bez obzira na nešto prije u najkraćim potezima ispričani sadržaj te romanče, Lo Nigro se posebno pozabavio onim njezinim varijantama u kojima se priča kako jedan star čovjek dobije poziv od svoga suverena da pođe u rat, pa se jako rastuži što se ne može da odazove tome pozivu zbog toga što više nije kadar da podnese napore i tegobe takva pothvata. Kćerka jedinica — ili barem najmlada kćerka ako ih je više — izrazi spremnost da će ga ona zamijeniti dade li joj samo dobra konja, vjerna i pouzdana slugu, ratničko odijelo te podesno oružje. Otac

pristane a ona opremljena kako je netom zaželjela stigne među ratnike, ali jedan oć njezinih drugova ili njezin kapetan — a kadikad i knez koji se nalazi na ćelu ćitava tog vojnog pothvata — poćinje sumnjati da bi taj vojnik mogao biti ųensko biće pa se ųta viųe i zaljubi u nj. I sad obićno takvo lice u romanci, ili njegovi roditelji ili njegovi vojnici svjetuju na koji će naćin doznati da li je nepoznati ratnik muųko ili ųensko stvorenje. No unatoć tome djevojka svlada s uspjehom sve lukavo pripremljene zamke (od kupovanja pojedinih predmeta u dućanu do kupanja u rijeci) i sretno umakne onome koji se, posumljavųi u njezin spol, bio neobićno jako zanio njome.

Lo Nigro ne zaboravlja spomenuti odmah na poćetku svog rada i stanovit odnos koji postoji izmeću sadrųaja romance »Djevojka i ratnik« i jedne novele, takoćer narodne, koja je isto tako raųirena u usmenoj tradiciji malo prije navedenog evropskog ųiteljstva. I za S. Lo Nigra je lako moguće da je ta novela, poznata u Italiji i Francuskoj joų od XVII stoljeca, dala pobude za nastanak pjesme kojoj je posvetio studiju o kojoj piųem prikaz.

Poslije toga Lo Nigro iznosi kako je romanca takva sadrųaja zapisana prvi put u Italiji god. 1854. u Pijemontu. Zapisao ju je bio Costantino Nigra vjerujući da se kolijevka te pjesme nalazi u juųnoj Francuskoj, s obzirom na nastajanje i ųirenje epsko-lirske poezije keltsko-romanskih krajeva, ųto znaći sjeverne Italije, Provanse, Francuske, Katalonije i Portugala. U slućaju romance »Djevojka ratnik« on je bio uvjeren da je ta pjesma nastala u juųnoj Francuskoj i da je otuda prebacivųi se na Iberijski i Italski poluotok, dospjela zahvaljujući kriųarskim ratovima do predjela gdje ųive Slaveni.

Ali naų autor se ne slaųe s Nigrom da bi pjesma »Djevojka ratnik« bila doųla do Balkanskog poluotoka u vezi s kriųarskim bojevima kad se zna, kaųe on, da se sva epsko-lirska usmena poezija toga tipa i strukture ne javlja prije druge polovice XV st. jer do tog vremena nema dokaza za njezino postojanje ni u Italiji ni u Francuskoj.

Ugledni talijanski lingvist i historik knjiųevnosti Alessandro D' Ancona spomenuo je u vezi s motivom pjesme o kojoj je rijeć, a kad je ocjenjivao *Narodne pjesme Pijemonta* već spomenutog Costantina Nigre, i kinesku baladu *Mon-lau* koja potjeće iz VI st. prije naųe ere; u vezi s romancom »Djevojka ratnik« treba se sjetiti i Mareticeva upozorenja u djelu *Naųa narodna epika* (v. str. 234-236. Akademijina izdanja) kad govori da je taj motiv na svoj naćin zastupan i u ruskim bilinama.

Osim u Pijemontu varijante pjesme »Djevojka ratnik« zapisane su na podrućju Toskane, Veneta, Emilije i Marka, tako da za taj motiv znaju samo sjeverna i srednja Italija. ųto se tiće metrićke strukture umotvora takva sadrųaja, moųe se zakljućiti, kaųe Lo Nigro, da su najstarije talijanske varijante zapisane u Pijemontu. Najveći dio ove studije posvećen je, ųto je i razumljivo, talijanskim varijantama a manje onima s Iberijskog poluotoka, a joų manje onima koji pripadaju Francuskoj i Jugoslaviji. No kad smo već doųli u ovom prikazu do varijanata koje pripadaju Jugoslaviji, onda je potrebno istaknuti da znatan broj naųih varijanata ima za glavne junake ljude s muslimanskim imenima i da ih je prilićno zapisano u Dalmaciji. Tako ima za junake s muslimanskim imenima i jedina varijanta iz Jugoslavije s kojom se Lo Nigro detaljnije pozabavio a pripada Vuku (v. III knj. br. 40) ali za koju sumnjam da je iz Srbije kako navodi Lo Nigro (neodrećeno ili nikakvo Vukovo lociranje nekih pjesama u pojedinim svojim zbiricama uvijek izaziva nevolje ovakve vrste).

Koliko taj motiv ima varijanata, moųe se jednim dijelom vidjeti u zbirci M. Boųković-Stulli *Narodne epske pjesme*, II na str. 270 (uz pjesmu br. 16), a i ja sam ovih posljednjih godina zapisao nekoliko inaćica u Dalmaciji u kojima su takoćer nosioci glavnih uloga ljudi s muslimanskim imenima.

Lo Nigro piųe kako su se tom pjesmom pozabavili osim već spomenutih Talijana, Portugalac Fernando de Castro de Lima u djelu *A muther vestida de homen* i Nijemac Erich Seemann u radu *Die Gestalt des kriegerischen Madchens in den europaischen Volksballaden*. Inaće Lo Nigro misli da je motiv pjesme »Djevojka ratnik« nastao u juųnoj Francuskoj pa k nama doųao preko Italije. Moųda bi muslimanska imena junaka u znatnom broju naųih varijanata mogla baciti i

drukčije osvjetljenje na to pitanje, iako je dosta tih varijanata, kako sam već i istaknuo, zaista zapisano u Dalmaciji, a nekoliko njih i u ostalim našim predjelima uz more (Istra, otok Krk, Susak), dakle u krajevima kojima je Italija mogla biti na putu iz južne Francuske posrednik, i s obzirom na svoj geografski položaj i s obzirom na svoj višestoljetni kulturni utjecaj.

Olinko Delorko

AL. I. AMZULESCU, BALADE POPULARE ROMINEȘTI, I—III. Editii critice de folclor-genuri. Editura pentru literatura, București 1964, I 470 str., II 522 str., III 546 str.

I svezak obuhvaća: Uovd. Objašnjenja uz izdanje. Popis tema i bibliografije. Bibliografiju zbirki spomenutih u Popisu (u svemu oko 150 djela), Alfabetски popis tema i naslova varijanata, prvi dio Antologije i Sadržaj, u kome je uza svaku pjesmu označen i broj teme.

II svezak sadrži pjesme i Sadržaj.

III svezak obuhvaća pjesme, Rječnik (zastarjelih i pokrajinskih riječi). Alfa betski popis a) naslova pjesama u Antologiji, b) imena lica, c) imena mjesta, d) imena sakupljača iz čijih su zbirki uzimane pjesme za Antologiju (u svemu oko 80 djela) i najzad, Sadržaj III sveska.

U Uvodu se, uz obilan naučni aparat, raspravlja o važnosti balada i o današnjem stanju istraživačkih radova. Ističe se rad Instituta za folklor u Bukureštu i nastojanja da se, polazeći od starijih rasprava i shvaćanja, problemi marksistički osvijetle. Daju se i primjerima potvrđuju karakteristike rumunjske narodne balade, razgraničavaju se sa koledom i ostalim srodnim vrstama, tretira se problem pojave balade i puteva njezina razvoja, pobija se Jorgino mišljenje o feudalnom porijeklu i objašnjava njen postanak u narodu, odbacuju se pogrešna shvaćanja o »historičnosti« balada i objašnjava se kako narod gleda na historijska zbivanja i šta od njih pamti i obrađuje. Zatim se prikazuje današnje stanje balade u živom folklornom saobraćaju i prilazi se klasifikaciji balada. Nakon kratkog prikaza klasifikacije J. Teodorescu, Caracostea, Chitimia daje autor svoju klasifikaciju balada:

I fantastičke: II junačke, a) o osvajačima (Turcima i Tatarima), b) o hajducima, c/ o razbojnicima; III pastirske; IV o feudalnom dvoru; V porodične, a/ ljubavničke, b/o mužu i ženi, c/ o roditeljima i djeci, d/ o braći (i sestrama) i VI »usmene novine«.

U Popisu tema i bibliografije navode se u svemu 352 teme ili motiva. Najprije se daje kratak sadržaj teme (ponekad sa dva-tri tipa i više podtipova), a onda se navode zbirke sa varijantama. Počevši od hajdučkog ciklusa varijante se navode po kraju odakle potječu ovim redom: Oltenija, Muntenija (Vlaška), Dobruđa, Moldova, Maramureș, Erdelj, Crisana, Banat i Timočka Krajina (naša i bugarska). U bilješkama se upućuje na kontaminacije, kompilacije, modifikacije itd.

U Antologiji je relativno slabo zastupljen prvi veliki sakupljač Alexandri (1866), svega sa 7 pjesama, jer je pjesme »ispravljao« i »dotjerivao«, a neke, vjerovatno, i sam spjevao. Najviše priloga dali su G. De. Teodorescu (1885), 37 pjesama, Tocilescu (1900), 26 pjesama, Pasculescu (1910), 18 pjesama i Birlea (1924), 12 pjesama.

Među fantastičnim motivima ističe se ljubav Sunca prema sestri (Luni) i uopće ljubav brata prema sestri, borbe sa zmajevima i zmijama, Novak i vila, Grujica se ženi vilom, ženidba sa zaprekama (Letinul bogat), sestra i braća, mrtvi pohađani, izvršavanje teških zadataka, susret s kugom itd.

Među motivima junačkih pjesama o borbama sa osvajačima centralno mjesto zauzimaju motivi o Novaku (i Gruji), sa mnogo sličnih situacija u našim narodnim pjesmama. Mnogo je mejdana sa Tatarima, Turcima i Arapima i više motiva sa otmicom djevojaka, gdje napadače na žensku čast obično stiže zaslužena kazna. U tu grupu ide i motiv o bolanom Dojčinu. Ali ima i motiva gdje se ugrabljena djevojka ubija ili skače u Dunav. Među mnogobrojnim junacima susrećemo i Marka i Janka.